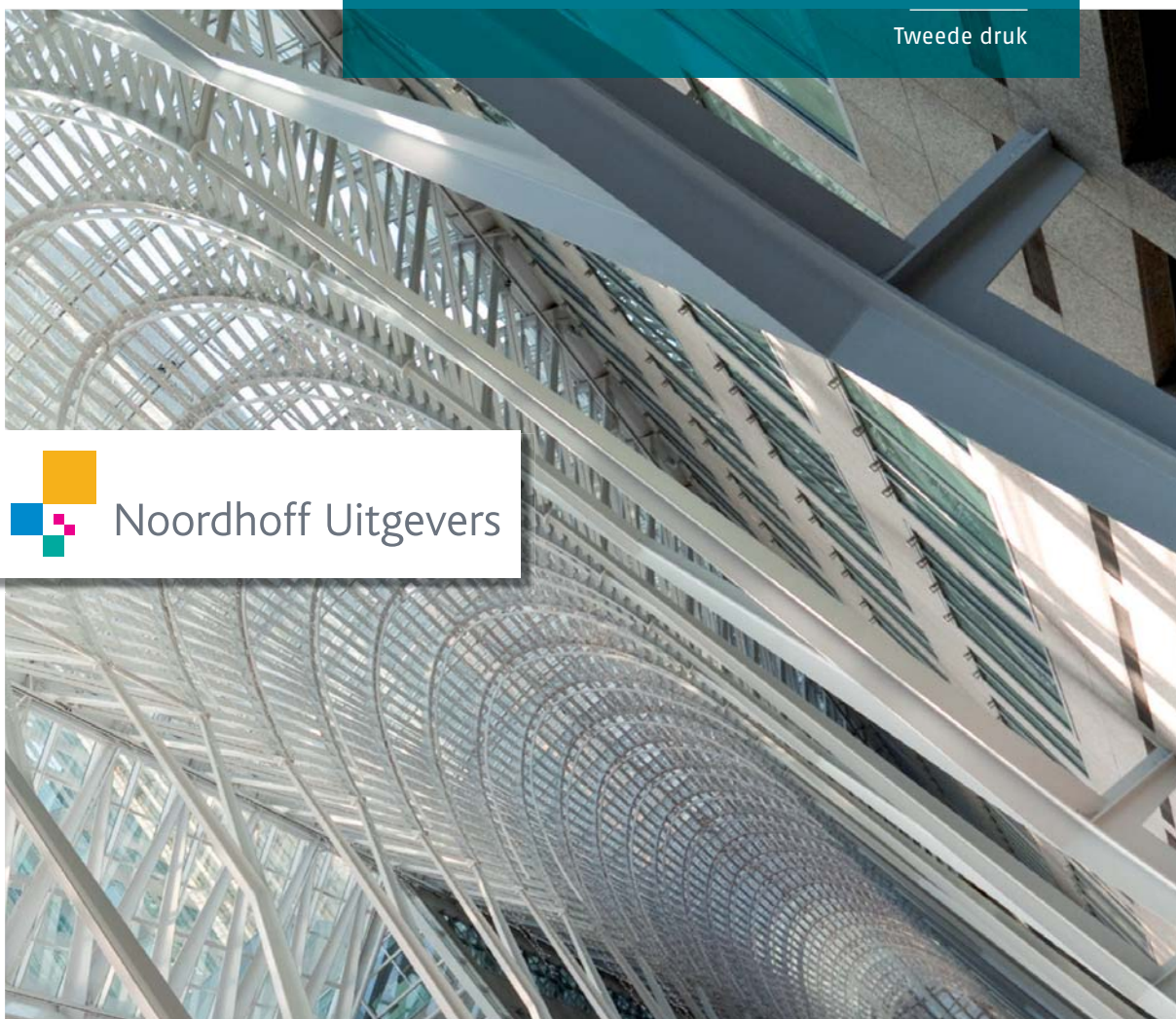

Praktisch Burgerlijk Procesrecht

Mr. J.P.H. Timmermans
Mr. N.H.P.G. Sommers
Mr. M.P.E.M. Geurden-Cuypers

Tweede druk

Noordhoff Uitgevers

Praktisch Burgerlijk Procesrecht

In de serie **Praktisch Recht** zijn inmiddels verschenen

Praktisch Arbeidsrecht
Praktisch Bedrijfsrecht
Praktisch Bestuursprocesrecht
Praktisch Bestuursrecht
Praktisch Bijzondere Overeenkomstenrecht
Praktisch Burgerlijk Procesrecht
Praktisch Consumentenrecht
Praktisch Fiscaalrecht
Praktisch Gemeenterecht
Praktisch Gezondheidsrecht
Praktisch Goederenrecht
Praktisch Internationaal Recht
Praktisch Jeugd(straf)recht
Praktisch Personen- en Familierecht
Praktisch Socialezekerheidsrecht
Praktisch Staatsrecht
Praktisch Straf(proces)recht
Praktisch Verbintenissenrecht

Praktisch Burgerlijk Procesrecht

Mr. J.P.H. Timmermans
Mr. N.H.P.G. Sommers
Mr. M.P.E.M. Geurden-Cuyper

Ontwerp omslag: iStockphoto
Omslagillustratie: G2K, Groningen/Amsterdam

Eventuele op- en aanmerkingen over deze of andere uitgaven kunt u richten aan:
Noordhoff Uitgevers bv, Afdeling Hoger Onderwijs, Antwoordnummer 13, 9700 VB
Groningen, e-mail: info@noordhoff.nl

Met betrekking tot sommige teksten en/of illustratiemateriaal is het de uitgever,
ondanks zorgvuldige inspanningen daartoe, niet gelukt eventuele rechthebbende(n)
te achterhalen. Mocht u van mening zijn (auteurs)rechten te kunnen doen gelden op
teksten en/of illustratiemateriaal in deze uitgave dan verzoeken wij u contact op te
nemen met de uitgever.

*Aan de totstandkoming van deze uitgave is de uiterste zorg besteed. Voor
informatie die desondanks onvolledig of onjuist is opgenomen, aanvaarden
auteur(s), redactie en uitgever geen aansprakelijkheid. Voor eventuele
verbeteringen van de opgenomen gegevens houden zij zich aanbevolen.*

0 / 12

© 2012 Noordhoff Uitgevers bv Groningen/Houten, The Netherlands.

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen
mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een
geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, in enige vorm of op
enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige
andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.
Voor zover het maken van reprografische verveelvoudigingen uit deze uitgave is
toegestaan op grond van artikel 16h Auteurswet 1912 dient men de daarvoor
verschuldigde vergoedingen te voldoen aan Stichting Reprorecht (postbus 3060,
2130 KB Hoofddorp, www.reprorecht.nl). Voor het overnemen van gedeelte(n)
uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel
16 Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot Stichting PRO (Stichting
Publicatie- en Reproductierechten Organisatie, postbus 3060, 2130 KB
Hoofddorp, www.stichting-pro.nl).

*All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in
a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means, electronic,
mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without the prior written
permission of the publisher.*

ISBN (ebook) 978 90 01 84099 0
ISBN 978 90 01 80947 8
NUR 820

Woord vooraf

Voor u ligt de tweede druk van het boek *Praktisch Burgerlijk Procesrecht*, een studieboek over het burgerlijk procesrecht voor studenten van juridische bacheloropleidingen. Het boek doet haar naam eer aan vanwege de buitengewoon praktische opzet. De tekst en de ondersteunende voorbeelden, intermezzo's en figuren maken de theorie van het burgerlijk procesrecht voor de student toegankelijk en begrijpelijk. Door de gekozen opzet wordt het de student duidelijk op welke manier de theorie een rol speelt in de praktijk. Met *Praktisch Burgerlijk Procesrecht* legt de student een stevige basis voor de privaatrechtelijke procespraktijk en raakt de student bekend met die toekomstige beroepspraktijk.

In deze tweede druk zijn de laatste ontwikkelingen op het gebied van het burgerlijk procesrecht opgenomen, zoals de wijziging van het griffierechtstelsel per 1 januari 2011, alsmede de invoering van de Evaluatiewet modernisering rechterlijke organisatie per 1 juli 2011. Belangrijkste consequentie van laatstgenoemde wijziging is dat de competentiegrens voor de sector kanton is verhoogd naar €25.000.

Bij de totstandkoming van dit boek alsook bij deze herziene versie zijn studenten, deskundigen uit de beroepspraktijk en collega's betrokken. Wij hebben dankbaar gebruikgemaakt van hun waardevolle ideeën en feedback.

Opmerkingen en suggesties over de opzet en inhoud van *Praktisch Burgerlijk Procesrecht* zijn altijd welkom. Wij laten deze positieve betrokkenheid graag opnieuw ten goede komen aan de kwaliteit van dit boek.

's-Hertogenbosch, juni 2011

Mr. J.P.H. Timmermans

Mr. N.H.P.G. Sommers

Mr. M.P.E.M. Geurden-Cuypers

Inhoud

Inleiding 11

1 Kennismaking met burgerlijk procesrecht 13

- 1.1 Materieel en formeel burgerlijk recht 14
- 1.2 Functies van burgerlijk procesrecht 15
- 1.3 Bronnen van burgerlijk procesrecht 18
- 1.4 Algemene uitgangspunten 22
 - Samenvatting 26
 - Studie-eindrigen 27

2 Deelnemers aan het burgerlijk procesrecht 29

- 2.1 Procespartijen 30
- 2.2 Rechtshulpverleners 33
- 2.3 Gerechtsdeurwaarder 36
- 2.4 Griffier en gerechtssecretaris 37
- 2.5 Rechter 38
 - Samenvatting 44
 - Studie-eindrigen 46

3 De dagvaarding 49

- 3.1 Functies en opbouw van de dagvaarding 50
- 3.2 Inhoud van de dagvaarding 52
- 3.3 Gebrek in de dagvaarding 60
- 3.4 Betekenen van de dagvaarding 64
 - Samenvatting 71
 - Studie-eindrigen 72

4 De dagvaardingsprocedure in eerste aanleg 75

- 4.1 Inleiding en bevoegdheid rechter 77
- 4.2 Verloop van de procedure 84
- 4.3 Kantonzaken: enkele verschillen 92
- 4.4 Afwijkingen van de meest eenvoudige procedure 93
 - Samenvatting 102
 - Studie-eindrigen 104

5 Kort geding 107

- 5.1 Inleidende opmerkingen 108
- 5.2 Eisen die aan een kort geding worden gesteld 111
- 5.3 Verloop van de procedure 115
- 5.4 Bijzonderheden en rechtsmiddelen 118
 - Samenvatting 119
 - Studie-eindrigen 121

- 6 De verzoekschriftprocedure in eerste aanleg 123**
 - 6.1 Inleiding en bevoegdheid rechter 124
 - 6.2 Verzoekschrift 128
 - 6.3 Verloop van de procedure 130
 - 6.4 Afwijkingen van de standaardprocedure 134
 - 6.5 Bijzondere verzoekschriftprocedures 135
 - Samenvatting 137
 - Studie-eindraven 139

- 7 Bewijs 141**
 - 7.1 Uitgangspunten van het bewijsrecht 142
 - 7.2 Bewijsaanbod en bewijsopdracht 144
 - 7.3 Bewijs in verzoekschrift- en kortgedingprocedures 145
 - 7.4 Bewijslastverdeling 146
 - 7.5 Bewijsmiddelen 152
 - Samenvatting 158
 - Studie-eindraven 160

- 8 Vonnissen en beschikkingen 163**
 - 8.1 Diverse indelingen 164
 - 8.2 Opbouw en inhoud van een vonnis 169
 - 8.3 Functie van het vonnis 170
 - 8.4 Beschikking 171
 - Samenvatting 173
 - Studie-eindraven 174

- 9 Rechtsmiddelen 177**
 - 9.1 Schorsende werking 178
 - 9.2 Verzet 180
 - 9.3 Hoger beroep 182
 - 9.4 Cassatie 191
 - 9.5 Buitengewone rechtsmiddelen 196
 - Samenvatting 198
 - Studie-eindraven 199

- 10 De kosten van een juridische procedure 201**
 - 10.1 Kosten van een procedure 202
 - 10.2 Gesubsidieerde rechtsbijstand 207
 - Samenvatting 213
 - Studie-eindraven 215

- 11 Particuliere geschillenbeslechting 217**
 - 11.1 Arbitrage 218
 - 11.2 Bindend advies 224
 - 11.3 Mediation 228
 - Samenvatting 230
 - Studie-eindraven 231

12 Executie van een uitspraak 233

12.1 Algemene regels bij executie 234

12.2 Executiemiddelen 240

Samenvatting 247

Studie-eindvragen 248

13 Beslagrecht 249

13.1 Beslag en de gevolgen 251

13.2 Onderscheid in beslagsoorten 253

13.3 Einde van het beslag 260

Samenvatting 260

Studie-eindvragen 262

Antwoorden studie-eindvragen 263

Literatuuroverzicht 279

Over de auteurs 281

Register 283

Inleiding

'De maatschappij juridiseert!' is een veelgehoorde kreet. Een samenleving met steeds meer regels en burgers die mondiger zijn geworden, vraagt om meer juridisch geschoold personeel. Anders dan voorheen hoeft dat personeel niet per se een universitaire rechtenopleiding te hebben afgerond: de markt vraagt om praktisch geschoolde juristen. Al geruime tijd biedt het hoger beroepsonderwijs juridische opleidingen aan, zoals Management, Economie & Recht en Sociaal Juridische Dienstverlening. Sinds enkele jaren is daar de opleiding hbo-rechten bijgekomen: een volwaardige juridische praktijkopleiding. Met deze ontwikkeling wordt tegemoetgekomen aan de behoefte van de markt aan juridisch en tegelijk praktisch geschoold personeel.

Voor de praktijkjurist is kennis van het burgerlijk procesrecht onmisbaar. Regelmatig wordt een jurist geconfronteerd met vragen als: 'Hoe kan ik schadevergoeding eisen?' of: 'Hoe zorg ik ervoor dat mijn wederpartij zijn verplichtingen nakomt?'. Dergelijke vragen kunnen alleen goed beantwoord worden wanneer de praktijkjurist bekend is met de wijze waarop een civiele procedure moet worden gevoerd. Welk soort procedure moet in een bepaalde zaak worden gevoerd? Voor welke rechter? Welke processtukken moeten worden opgesteld? Hoe gaat dat dan praktisch in zijn werk? En hoeveel kost het voeren van een procedure? Dit soort relevante vragen worden in dit boek behandeld.

Op het gebied van het privaatrecht gaan hbo-juristen na hun studie veelvuldig aan de slag als rechtsbijstandverlener bij bijvoorbeeld een verzekeringsmaatschappij of het Juridisch Loket, als incassomedewerker, als gerechtssecretaris bij een gerechtelijke instantie, of als juridisch medewerker bij een advocatenkantoor, een juridisch adviesbureau, een notariskantoor of een gerechtsdeurwaarderskantoor. In deze en meer functies op het gebied van het privaatrecht krijgt de afgestudeerde student onmiskenbaar te maken met het burgerlijk procesrecht.

In dit boek is een zo volledig mogelijk beeld van het burgerlijk procesrecht geschetst. Daarbij geldt dat het onderlinge gewicht van de behandelde onderwerpen zo veel mogelijk is afgestemd op de toekomstige beroepspraktijk van juridische bachelorstudenten. Dit betekent dat het boek geen naslagwerk is waarin alle finesses van het burgerlijk procesrecht verdiept zijn uitgewerkt, maar juist een studieboek en een naslagwerk waarmee de (toekomstige) praktijkjurist direct aan de slag kan. Sommige onderwerpen (zoals de dagvaaringsprocedure in eerste aanleg) zijn uitvoerig behandeld omdat deze voor de beroepspraktijk zeer relevant zijn. Andere onderwerpen worden summier behandeld of zijn weloverwogen achterwege gelaten.

Elk hoofdstuk begint met een openingscasus die als rode draad door het hoofdstuk loopt. De theorie wordt ondersteund door praktijkvoorbeelden,

bestaande uit onder andere casusposities, persberichten en modelprocesstukken, en wordt verduidelijkt aan de hand van schema's en figuren. Aan het eind van elk hoofdstuk zijn studie-eindvragen opgenomen en achter in het boek staan voorbeeldantwoorden. Deze opzet brengt de theorie tot leven en maakt de lezer op een praktische wijze bekend met het burgerlijk procesrecht.

Praktisch Burgerlijk Procesrecht bestaat uit 13 hoofdstukken. Hoofdstuk 1 is een algemene inleiding in het vak. In hoofdstuk 2 worden de rollen van betrokken 'spelers' besproken, zoals de procespartijen, de rechtshulpverlener en de rechter. De vorm en inhoud van de dagvaarding worden in hoofdstuk 3 besproken, waarna in hoofdstuk 4 de bevoegdheid van de rechter en het verloop van de dagvaardingsprocedure in eerste aanleg worden behandeld. In hoofdstuk 5 komt de kortgedingprocedure aan bod: een bijzondere dagvaardingsprocedure voor spoedeisende zaken. Vervolgens wordt in hoofdstuk 6 ingegaan op de verzoekschriftprocedure. In hoofdstuk 7 komt het bewijs aan bod. In hoofdstuk 8 staat de uitspraak van de rechter centraal. Hoofdstuk 9 gaat over de verschillende rechtsmiddelen, zoals verzet, hoger beroep en cassatie. Daarna worden in hoofdstuk 10 diverse kosten besproken die een procedure met zich mee (kunnen) brengen. In hoofdstuk 11 komen de particuliere wijzen van geschillenbeslechting aan bod. In de hoofdstukken 12 en 13 wordt het executie- en beslagrecht behandeld. In hoofdstuk 12 wordt uiteengezet op welke manieren de nakoming van een uitspraak kan worden afgedwongen. Een van die manieren is het leggen van beslag. Dit executiemiddel wordt in hoofdstuk 13 ten slotte behandeld.

1

Kennismaking met burgerlijk procesrecht

- 1.1 Materieel en formeel burgerlijk recht
- 1.2 Functies van burgerlijk procesrecht
- 1.3 Bronnen van burgerlijk procesrecht
- 1.4 Algemene uitgangspunten

Samenvatting

Studie-eindvragen

Openingscasus

Een dure telefoon

Lucas van Maenen heeft een nieuwe smartphone gekocht bij FuturePhones. Het is een prachtig plat telefoontje met foto toestel en mp3-speler. Twee weken na de aanschaf weigert de smartphone echter dienst te doen. Lucas gaat onmiddellijk terug naar FuturePhones en legt uit dat de telefoon plotseling niet meer werkt. De batterij van de telefoon was vol, de telefoon is niet gevallen en er is ook niets anders mee gebeurd. De verkoper luistert naar Lucas, bekijkt het toestel en meldt vrijwel direct dat een en ander het probleem van Lucas is: hij moet maar een nieuwe telefoon kopen. Lucas is zeer verbaasd. Hij heeft toch ergens gelezen dat de koper altijd het recht heeft op reparatie of vervanging bij een defect product? De verkoper van FuturePhones wil echter nergens van weten en ook de bedrijfsleider, die op aandringen van Lucas verschijnt, stelt zich op het standpunt dat het defect aan de smartphone aan Lucas zelf te wijten is. Boos verlaat Lucas de winkel. Hij vraagt zich af welke stappen hij nu moet zetten.

In dit hoofdstuk maken we kennis met het burgerlijk procesrecht. Allereerst komt in paragraaf 1.1 het onderscheid tussen materieel en formeel privaatrecht aan de orde. Vervolgens worden in paragraaf 1.2 de functies van het burgerlijk procesrecht beschreven. De bronnen van burgerlijk procesrecht komen in paragraaf 1.3 aan bod. Paragraaf 1.4 behandelt ten slotte een aantal algemene uitgangspunten die voor het burgerlijk procesrecht gelden.

1.1 Materieel en formeel burgerlijk recht

Wanneer we de openingscasus bekijken, rijst de vraag hoe Lucas van Maenen zijn rechten (het recht op herstel of vervanging van zijn smartphone) kan doen gelden indien FuturePhones herstel of vervanging blijft weigeren. Welke stappen moet Lucas zetten om FuturePhones te dwingen de smartphone te herstellen of te vervangen? Kan Lucas zelf naar de rechter stappen of moet hij een advocaat inschakelen? En als hij naar de rechter wil stappen: hoe gaat dat in zijn werk? Hoe verloopt een gerechtelijke procedure en welke regels gelden er dan? Het antwoord op dit soort vragen wordt gegeven door het burgerlijk procesrecht: regels over de wijze van procesvoering binnen het privaatrecht. Het burgerlijk procesrecht moet worden onderscheiden van het materiële privaatrecht. Op dit onderscheid wordt in deze paragraaf ingegaan.

Publiekrecht

Het recht kan op verschillende manieren worden ingedeeld. Zo kan een onderscheid worden gemaakt tussen publiekrecht en privaatrecht. Het publiekrecht ziet op de rechtsverhouding tussen overheid en burger, terwijl het privaatrecht (ook wel het civiele recht of burgerlijk recht) de verhouding tussen burgers onderling regelt. Daarnaast kan een onderscheid worden gemaakt in diverse rechtsgebieden: regels die gelden voor het recht op een bepaald gebied of over een bepaald onderwerp. Rechtsgebieden binnen het publiekrecht zijn bijvoorbeeld het strafrecht en het bestuursrecht. Als rechtsgebieden binnen het privaatrecht kunnen bijvoorbeeld worden genoemd het verbintenissenrecht, het arbeidsrecht of het ondernemingsrecht.

Privaatrecht

Rechtsgebieden

Zoals gezegd ziet het privaatrecht op de rechtsverhouding tussen burgers (of: 'personen') onderling. Bij het aangaan van de koopovereenkomst tussen Lucas en FuturePhones zijn beide partijen rechten en plichten aangegaan. De rechten en plichten over en weer betreffen het leveren en geleverd krijgen van een deugdelijke telefoon en het betalen en betaald krijgen van de overeengekomen koopprijs. De inhoudelijke rechten en plichten voor partijen worden bepaald door de overeenkomst en het Burgerlijk Wetboek (BW). Overigens bevat het privaatrecht grotendeels regelend recht, wat betekent dat de rechter bij een geschil eerst kijkt naar de afspraken tussen partijen en pas daarna – wanneer partijen bepaalde aspecten niet of nauwelijks hebben geregeld – naar de aanvullende regels van het BW.

Materieel burgerlijk recht

Het materiële burgerlijk recht omvat inhoudelijke rechten en plichten: rechtsregels om situaties, rechtsverhoudingen en handelingen juridisch te definiëren en te kwalificeren. Welke rechten en plichten Lucas en FuturePhones hebben, zijn aspecten van materieel recht. Op grond van het materiële privaatrecht mag Lucas verwachten dat zijn nieuwe smartphone langer dan twee weken deugdelijk zal functioneren: art. 7:18 lid 2 BW. Lucas heeft daarom het recht om herstel of vervanging van de smartphone te vorderen, aldus art. 7:21 lid 1 sub b en c BW.

Formeel burgerlijk recht

Waar het materiële burgerlijk recht bepaalt welke rechten en plichten Lucas heeft, geeft het formele burgerlijk recht antwoord op de vraag volgens welke procedureregels deze rechten en plichten kunnen worden geëffectueerd. Met andere woorden: hoe kunnen de materiële rechtsregels afgedwongen worden bij de rechter? Aan welke (spel)regels moeten de betrokken partijen zich houden? Omdat het bij het formele burgerlijk recht gaat over de manier waarop een procedure moet worden gevoerd, wordt ook wel gesproken over *burgerlijk procesrecht*. Samenvattend: het burgerlijk procesrecht omvat vormvoorschriften en procedureregels waarmee in een civiele procedure door een persoon diens materiële rechten en plichten kunnen worden geëffectueerd, vastgesteld, tot stand gebracht, gewijzigd en beëindigd.

Burgerlijk procesrecht

1.2 Functies van burgerlijk procesrecht

Het burgerlijk procesrecht heeft verschillende functies. Een aantal belangrijke functies wordt in deze paragraaf besproken. Het betreft:

- het handhaven en beïnvloeden van materiële burgerlijke rechten en plichten;
- het voorkomen van een gerechtelijke procedure;
- het voorkomen van eigenrichting.

Handhaven en beïnvloeden van materiële burgerlijke rechten en plichten

Het burgerlijk procesrecht verschaft een persoon bepaalde middelen om zijn burgerlijke rechten en plichten te handhaven en te beïnvloeden. Deze functie komt tot uitdrukking in de definitie zoals die aan het einde van paragraaf 1.1 samenvattend is weergegeven.

Hierna volgen enkele voorbeelden waarin de onderdelen van deze definitie terugkomen.

Voorbeeld 1.1 gaat over het *effectueren* van rechten en plichten.

Voorbeeld 1.1

Fouad heeft bij Doe Het Zelf bv zes deuren besteld, die hij conform afspraak direct bij aankoop heeft betaald. Doe Het Zelf bv heeft inmiddels drie deuren geleverd, maar om voor Fouad onbekende redenen weigert Doe Het Zelf bv de resterende drie deuren te leveren. Op vordering van Fouad veroordeelt de rechter Doe Het Zelf bv op grond van art. 3:296 BW tot levering van de overige drie deuren binnen een termijn van tien dagen na de betekening van het vonnis. Hiermee wordt het recht op levering van Fouad geëffectueerd.

Voorbeeld 1.2 gaat over het *vaststellen* van rechten en plichten.

Voorbeeld 1.2

Reinout is met Gerard een recht van vruchtgebruik overeengekomen op de woning van Reinout aan de Grachtsingel te Delft. Na het overlijden van Reinout betwisten diens erfgenamen het bestaan van het recht van vruchtgebruik. Gerard stapt naar de rechter, die op grond van art. 3:27 lid 1 BW een rechterlijke verklaring afgeeft waarin hij vaststelt welke rechten Gerard ten aanzien van de woning heeft.

Voorbeeld 1.3 betreft het *tot stand brengen* van rechten en plichten.

Voorbeeld 1.3

Jeremy is de verwekker van Sara, maar hij weigert Sara te erkennen. Op verzoek van Sara's moeder stelt de rechter op grond van art. 1:207 lid 1 BW het juridisch vaderschap van Jeremy vast. Daarmee worden allerlei rechten en plichten tussen Jeremy en Sara in het leven geroepen.

Voorbeeld 1.4 gaat over het *wijzigen* van rechten en plichten.

Voorbeeld 1.4

Berber heeft Esmée, terwijl Esmée zwaar depressief was, overgehaald om tegen een veel te lage koopprijs haar piano te verkopen. Esmée vordert vernietiging van deze koopovereenkomst op grond van misbruik van omstandigheden (art. 3:44 BW). De rechter wijst de vordering van Esmée af, maar wijzigt op verlangen van Berber op grond van art. 3:54 lid 2 BW de overeenkomst zodanig dat de daarin opgenomen koopprijs wordt verhoogd tot een redelijke marktprijs. Het nadeel dat door Esmée als gevolg van het misbruik van omstandigheden is geleden, wordt op deze wijze tenietgedaan.

En voorbeeld 1.5 ten slotte betreft het *beëindigen* van rechten en plichten.

Voorbeeld 1.5

Raymond verhuurt voor de in de huurovereenkomst opgenomen termijn van twee jaren aan Michiel een woonhuis. Na enkele maanden zegt Raymond, met inachtneming van de overeengekomen opzegtermijn, de huurovereenkomst op. Michiel stemt niet toe in de beëindiging, waarna Raymond de rechter op grond van art. 7:272 lid 2 BW verzoekt de huurovereenkomst te beëindigen. De rechter wijst de vordering van Raymond toe en stelt het tijdstip waarop de huurovereenkomst eindigt vast. Hiermee worden de rechten en plichten van Raymond en Michiel uit hoofde van de huurovereenkomst door de rechter beëindigd per de vastgestelde datum.

Voorkomen van een gerechtelijke procedure

Een tweede functie van burgerlijk procesrecht is de zogenoemde 'preventiefunctie'. De middelen die het burgerlijk procesrecht biedt, zoals het uitbrengen

van een dagvaarding, kunnen een preventieve werking hebben. Onder dreiging van een gerechtelijke procedure zijn burgers vaak bereid om (alsnog) vrijwillig hun plichten te vervullen. In de praktijk bestaat een deel van het werk van rechtsbijstandverleners uit onderhandelen over bepaalde geschillen. Onder dreiging van een gerechtelijke procedure komen partijen nogal eens tot een oplossing buiten de rechter om. Veel partijen willen een kostbare en tijdrovende procedure, waarin de uitkomst bovendien soms niet eenvoudig te voorspellen is, voorkomen. Zie het volgende voorbeeld.

Voorbeeld 1.6

Door de kredietcrisis gaat het slecht met computerbedrijf Apple Bird. Wegens een tekort aan liquide middelen betaalt Apple Bird de facturen van haar hoofdleverancier PC4U niet binnen de overeengekomen betalingstermijnen. PC4U berekent een rente van 12% over het te factureren bedrag en geeft een incassobureau opdracht tot het innen van de vorderingen inclusief de rente. Apple Bird stelt zich op het standpunt dat een rentepercentage van 12 niet tussen partijen is overeengekomen en weigert de rentevorderingen te voldoen. PC4U kan een gerechtelijke procedure starten waarbij Apple Bird veroordeeld kan worden tot betaling van het gehele bedrag ineens, te vermeerderen met de overeengekomen, althans wettelijke rente. Omdat een gerechtelijke procedure dreigt, biedt Apple Bird uiteindelijk aan om de hoofdvorderingen, te vermeerderen met de wettelijke rente, aan PC4U te voldoen in tien maandelijkse termijnen. Omdat een dure, langdurige procedure met een niet geheel zekere uitkomst dreigt, is PC4U bereid het schikingsaanbod van Apple Bird te accepteren. Partijen leggen hun afspraken schriftelijk vast en een gerechtelijke procedure is voorkomen.

Voorkomen van eigenrichting

Het voorkomen van eigenrichting is een derde belangrijke functie van het burgerlijk procesrecht. Eigenrichting houdt in dat een persoon zelf en met eigen middelen zijn recht gaat halen zonder hulp van de overheid en zonder dat hem daartoe een wettelijke bevoegdheid is gegeven. Doordat het burgerlijk procesrecht middelen tot handhaving van de civiele rechtsorde ter beschikking stelt, wordt eigenrichting zo veel mogelijk voorkomen. Eigenrichting wordt ook wel aangeduid met het gezegde 'Oog om oog, tand om tand'. Zie het voorbeeld hierna.

Voorbeeld 1.7

De rechter heeft een omgangsregeling vastgesteld tussen Peter en zijn zoon Timo. Wanneer moeder Mariska weigert om Timo aan Peter mee te geven, kan Peter grofweg twee dingen doen om de omgangsregeling alsnog nageleefd te zien. Allereerst kan hij onrechtmatig het huis van Mariska binnendringen, Mariska overmeesteren om Timo vervolgens onder zijn arm mee te nemen en naar zijn woning over te brengen. Daarnaast kan Peter in een gerechtelijke procedure vorderen dat Mariska verplicht wordt de omgangsregeling na te leven onder toepassing van het in art. 812 Rv vastgelegde

machtsmiddel om de politie in te schakelen. Doordat het burgerlijk procesrecht in deze laatste mogelijkheid voorziet, wordt van overheidswege zo veel mogelijk voorkomen dat burgers voor de eerste optie kiezen. De eerste optie is een voorbeeld van eigenrichting: Peter neemt hier zelf het recht in handen zonder dat hij de bevoegdheid heeft om te handelen zoals hij handelt.

1.3 Bronnen van burgerlijk procesrecht

Rechtsregels staan veelal beschreven in wetten, internationale verdragen en verordeningen, maar kunnen ook voortvloeien uit jurisprudentie, gewoonte en algemene rechtsbeginselen (bijvoorbeeld het beginsel van contractsvrijheid: binnen bepaalde kaders – wet openbare orde, goede zeden, redelijkheid en billijkheid – mogen personen met elkaar afspreken wat ze willen). De vindplaats van een bepaalde rechtsregel wordt de rechtsbron genoemd.

Als rechtsbronnen van het burgerlijk procesrecht gelden met name de wet, verdragen en jurisprudentie. De belangrijkste wetten voor het burgerlijk procesrecht zijn het Wetboek van burgerlijke rechtsvordering (Rv) en de Wet op de rechterlijke organisatie (Wet RO). Verdragen spelen onder meer een belangrijke rol bij de tenuitvoerlegging van rechterlijke uitspraken in het buitenland en het betekenen van dagvaardingen (zie hoofdstuk 3) aan een gedaagde die in het buitenland woont. Verder speelt art. 6 EVRM, dat het recht op een eerlijk proces (*fair trial*) inhoudt, ook in het burgerlijk procesrecht een rol.

In figuur 1.1 worden de rechtsbronnen van het burgerlijk procesrecht schematisch weergegeven. In de rest van deze paragraaf worden deze bronnen vervolgens kort toegelicht.

Figuur 1.1 Rechtsbronnen van burgerlijk procesrecht

Wetboek van burgerlijke rechtsvordering

Het Wetboek van burgerlijke rechtsvordering (Rv) beschrijft concrete regels voor het voeren van een procedure bij de burgerlijke rechter. Op welke wijze kan een procespartij een zaak voor de civiele rechter brengen en aan welke regels moeten de betrokken deelnemers aan de procedure (zie hoofdstuk 2) zich houden? Het Wetboek van burgerlijke rechtsvordering geeft een wettelijk kader voor het procederen ten overstaan van de rechtbank, het gerechtshof en de Hoge Raad, evenals voor de gerechtelijke tenuitvoerlegging van uitspraken (zie hoofdstuk 12).

Indeling Rv in vier boeken

Het Wetboek van burgerlijke rechtsvordering bestaat uit vier boeken. Boek 1 (artt. 1-429) gaat over de manier waarop bij de burgerlijke rechter moet worden geprocedeerd en aan welke algemene voorschriften procedures moeten voldoen. Boek 2 (artt. 430-616) betreft de gerechtelijke tenuitvoerlegging van vonnissen, beschikkingen en authentieke akten.

Voorbeeld 1.8

Jeroen van den Boogaert heeft een vordering op garage- en werkplaatshouder Janssen ter grootte van €45.000 uit hoofde van geleverde onderdelen. De rechter heeft bij vonnis bepaald dat Janssen dit bedrag plus de wettelijke rente en de proceskosten aan Van den Boogaert moet voldoen. Omdat Janssen niet betaalt, overweegt Jeroen om via de rechtsdeurwaarder beslag te laten leggen op eigendommen van Janssen op grond van art. 439 Rv. De regels over de tenuitvoerlegging van het vonnis van de rechter staan in Boek 2 van Rv.

Boek 3 (artt. 621-1019 cc Rv) gaat over 'rechtspleging van onderscheiden aard': specifieke procedurevoorschriften voor bepaalde zaken, zoals de wijze van procederen in verkeerszaken, nalatenschapszaken en conservatoir beslag.

Voorbeeld 1.9

De heer Van Leeuwen overlijdt en laat zijn eigendommen na aan zijn erfgenamen, zijn drie kinderen. Een half jaar na het overlijden van de heer Van Leeuwen willen zijn kinderen de erfenis verdelen en gaan zij over tot een boedelbeschrijving. Omdat de kinderen van Van Leeuwen het eens zijn over de verdeling, hoeven zij op grond van art. 671 Rv niet naar de notaris om een notariële akte op te laten maken en de boedelbeschrijving vast te leggen. Zij mogen de boedelbeschrijving via een onderhandse akte opmaken. Ontstaat er wel een geschil over de verdeling, dan moeten de kinderen alsnog naar de notaris om bij notariële akte een boedelbeschrijving op te laten maken. De regels over de manier van procederen in nalatenschapszaken staan in Boek 3 van Rv.

In Boek 4 (artt. 1020-1077) worden regels met betrekking tot arbitrage gesteld. Arbitrage komt in hoofdstuk 11 aan de orde.

Voorbeeld 1.10

Fatima is eigenaar van een appartement in Doetinchem en heeft een conflict met haar onderbuurman Wim Seurissen. Volgens Seurissen veroorzaakt Fatima geluidsoverlast als zij met hakken schoenen door haar appartement loopt. Fatima en Seurissen besluiten hun conflict voor te leggen aan een arbitragecommissie. Hoe partijen moeten procederen, is opgenomen in het reglement van de arbitragecommissie en wordt verder geregeld in Boek 4 van Rv (art. 1020 e.v. Rv).

**Proces-
reglementen**

Aandacht verdienen op deze plaats de diverse procesreglementen bij verschillende gerechtelijke instanties, zoals het Landelijk procesreglement voor civiele dagvaardingszaken bij de rechtbanken en het Landelijk procesreglement voor civiele rol van de kantonsectoren. In deze reglementen staan nadere invullingen en praktische toepassingen van bepaalde regels uit het Wetboek van burgerlijke rechtsvordering, zoals regels over het indienen van processtukken en de termijnen die de rechter verleent bij uitstel. Waar Rv kaders schept en ruimte laat, vullen de reglementen deze concreet in. Op deze reglementen wordt in de hoofdstukken 3 en 4 teruggekomen.

Wet op de rechterlijke organisatie

In de Wet op de rechterlijke organisatie (Wet RO) staat beschreven hoe de rechterlijke macht in Nederland is georganiseerd. In de Wet RO zijn onder meer de organisatie, de taken en de bevoegdheden van de rechtbanken, de gerechtshoven en de Hoge Raad vastgelegd. In hoofdstuk 2 wordt hier verder op ingegaan.

Internationale regelgeving

Ook op het gebied van het burgerlijk procesrecht is de invloed van het Europese en internationale recht op het nationale recht niet meer weg te denken. Staten en overheden werken op steeds meer terreinen met elkaar samen en (juridische) grenzen vervagen. Rechtbanken en advocaten komen regelmatig met buitenlandse partners in aanraking omdat geschillen vaker grensoverschrijdend zijn. Stel dat Lucas uit de openingscasus, Nederlands staatsburger, zijn smartphone koopt bij een vestiging van FuturePhones in Antwerpen. Moet Lucas nu naar de Belgische rechter of naar de Nederlandse rechter? En stel, dat de rechter een voor Lucas positief vonnis wijst, kan Lucas de uitvoering van dit vonnis vervolgens in een ander land afdwingen?

**Europees en
internationaal
recht**

Hier wordt kort ingegaan op enige internationale regelgeving die relevant is voor het Nederlandse burgerlijk procesrecht:

- 1 EEX-verordening
- 2 Bewijsverdrag
- 3 EG-bewijsverordening
- 4 Haags Betekeningsverdrag
- 5 EG-Betekeningsverordening
- 6 Europees Verdrag tot Bescherming van de Rechten van de Mens en de fundamentele vrijheden.

Op deze plaats wordt volstaan met een algemene aanduiding en beschrijving.

Ad 1 EEX-verordening

De EEX-verordening (voluit: Verordening nr. 44/2001 betreffende de rechterlijke bevoegdheid, de erkenning en de tenuitvoerlegging van beslissingen in burgerlijke en handelszaken, ook wel 'Brussel I') is een verordening van de Europese Unie (EU). Een EU-verordening is een besluit van de Europese Unie, dat rechtstreeks van toepassing is binnen alle lidstaten en dat algemeen verbindende kracht heeft. In de EEX-verordening wordt bepaald welke rechter in burgerlijke en handelszaken in een Europees conflict bevoegd is, evenals op welke manier uitspraken van buitenlandse rechters in andere lidstaten erkend en uitgevoerd worden.

Ad 2 Bewijsverdrag

Het Bewijsverdrag (voluit: Verdrag inzake de verkrijging van bewijs in het buitenland in burgerlijke en in handelszaken) is een verdrag waarbij 43 landen partij zijn en dat tot stand is gekomen in het kader van de Haagse Conferentie inzake Internationaal Privaatrecht. Doel van het verdrag is de wederzijdse samenwerking op het gebied van rechtshulpverlening in burgerlijke en handelszaken te verbeteren, met name wat betreft het verrichten van onderzoekshandelingen en andere gerechtelijke handelingen.

Ad 3 EG-Bewijsverordening

De EG-Bewijsverordening (voluit: Verordening nr. 1206/2001 betreffende de samenwerking tussen de gerechten van de lidstaten op het gebied van bewijsverkrijging in burgerlijke en handelszaken) ziet op dezelfde materie als het Bewijsverdrag. De verordening gaat echter specifiek over de verkrijging van bewijs. Een ander verschil met het bewijsverdrag is de werkingssfeer. De EG-Bewijsverordening betreft een verordening van de EG (thans: EU), wat betekent dat deze verordening alleen binnen de EU van kracht is.

Ad 4 Haags Betekeningsverdrag

Het doel van het Haags Betekeningsverdrag (voluit: Verdrag inzake de betekening en de kennisgeving in het buitenland van gerechtelijke en buitengerechtelijke stukken in burgerlijke en in handelszaken) is de onderlinge rechtshulp, vooral op het gebied van de betekening of kennisgeving van gerechtelijke en buitengerechtelijke stukken, te verbeteren.

Ad 5 EG-Betekeningsverordening

De EG-Betekeningsverordening (voluit: Verordening 1393/2007 inzake de betekening en kennisgeving in de lidstaten van gerechtelijke en buitengerechtelijke stukken in burgerlijke of in handelszaken) ziet op dezelfde materie als het Haags Betekeningsverdrag. Omdat het een verordening van de EG (thans: EU) betreft, is deze slechts van kracht binnen de EU.

Ad 6 Europees Verdrag tot Bescherming van de Rechten van de Mens en de fundamentele vrijheden (EVRM)

Het EVRM is tot stand gekomen binnen de Raad van Europa met als doel het bereiken van een grotere eenheid tussen de lidstaten door het handhaven en verder verwezenlijken van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden. Als uitgangspunt voor het EVRM heeft de Raad van Europa de Universele verklaring van de Rechten van de Mens gekozen. Voor het Nederlandse burgerlijk procesrecht is vooral art. 6 EVRM van belang, waarin het recht op een eerlijk proces (fair trial) is neergelegd.

Eerlijk proces

Jurisprudentie

Behalve nationale en internationale wet- en regelgeving is jurisprudentie een andere bron van burgerlijk procesrecht. Een klassiek voorbeeld van rechtspraak van de Hoge Raad die van invloed is op het burgerlijk procesrecht is opgenomen in het volgende intermezzo.

Invloed Hoge Raad op burgerlijk procesrecht

De heer Guldemond heeft de gemeente Noordwijkerhout gedagvaard omdat de gemeente een probleem maakt van een sloot die Guldemond heeft gegraven. Guldemond heeft de sloot dan wel op zijn eigen terrein gegraven, maar zij doorkruist een openbaar voetpad. Nadat de gemeente de situatie negen jaar heeft gedoogd, start zij met het dempen van de sloot. Guldemond is het hier niet mee eens en daagt de gemeente Noordwijkerhout voor de burgerlijke rechter. Daar vordert hij dat de gemeente het dempen van de sloot op zijn grond moet staken. De gemeente Noordwijkerhout voert als verweer dat

zij als gemeente een specifieke overheidshandeling uitvoert en dat daarom de burgerlijke rechter onbevoegd is.

De Hoge Raad beslist dat het geschil gebaseerd is op een burgerlijke rechtsregel – het handhaven van bezit – en dat daarom de burgerlijke rechter bevoegd is. De hoedanigheid van partijen is niet bepalend voor de vraag welke rechter bevoegd is. Bron: Hoge Raad, 31 december 1915, NJ 1916/407 (Guldemond/Noordwijkerhout)

1.4 Algemene uitgangspunten

Algemene rechtsbeginselen

Algemene voorschriften voor procedures

Tot slot van dit hoofdstuk wordt ingegaan op een aantal algemene uitgangspunten dat voor het burgerlijk procesrecht geldt. Deze uitgangspunten worden gevormd door algemene rechtsbeginselen en voorschriften voor procedures. Enerzijds dienen ze als leidraad voor de rechter, anderzijds dienen ze voor de procespartijen als waarborg voor een eerlijk proces. De uitgangspunten zijn terug te vinden in Boek 1, titel 1, afdeling 3 Rv (artt. 19-35 Rv: Algemene voorschriften voor procedures), art. 6 EVRM (fair trial-beginsel), alsmede in de Grondwet en de Wet Algemene Bepalingen.

Recht op rechtspraak en rechtsbijstand

Het recht op rechtspraak en rechtsbijstand houdt in dat door iedereen een geschil moet kunnen worden voorgelegd aan een overheidsrechter en dat een

ieder recht heeft op juridische bijstand in een procedure (artt. 17, 18 en 112 Grondwet). Een belangrijk gevolg van deze beginselen is het toegangsprincipe: iedereen moet toegang hebben tot de rechter en een rechtsbijstandverlener, zoals een advocaat. Als gevolg hiervan hebben minder draagkrachtigen in beginsel recht op 'gesubsidieerde rechtsbijstand': van overheidswege wordt hen een advocaat toegevoegd die hen zal bijstaan. De minder draagkrachtige burger hoeft slechts een eigen bijdrage te betalen; de Staat betaalt de advocaat. In hoofdstuk 10 wordt dieper ingegaan op de gesubsidieerde rechtsbijstand.

Onafhankelijke en onpartijdige rechter

Uitgangspunt in het Nederlandse recht is dat er recht wordt gesproken door een onafhankelijke en onpartijdige gerechtelijke instantie, bij de wet ingesteld. Onafhankelijkheid betekent dat de rechter geen verantwoording verschuldigd is aan de overheid ('aan Den Haag') of aan collega-rechters. Onpartijdigheid houdt in dat de rechter oordeelt zonder zich te laten leiden door de personen van de procespartijen. De rechter moet objectief en onbevooroordeeld oordelen; hij moet als het ware 'blind' te werk gaan. Dit wordt gesymboliseerd door de blinddoek van Vrouwe Justitia.

Wraking

Indien een partij op gerechtvaardigde gronden twijfelt aan de onpartijdigheid van de rechter, kan die partij een verzoek tot wraking van die rechter doen (art. 36 Rv). Is de rechter zelf van mening dat hij in een bepaalde zaak niet onpartijdig kan zijn, dan kan hij verzoeken zich te laten vervangen door een andere rechter. Dit wordt verschoning genoemd: art. 40 Rv. Een voorbeeld waarin de rechter een verschoningsverzoek kan doen, is de situatie dat de rechter ontdekt dat hij een van de procespartijen persoonlijk kent. De rechterlijke onpartijdigheid zou daardoor in gevaar kunnen komen.

Verschoning

Een bekend voorbeeld waarin een rechterlijk college is gewraakt, is een voorbeeld uit het strafrecht: de wraking van de rechters in de zaak Wilders. Een korte schets van de wrakingsprocedure in deze zaak volgt in het volgende krantenartikel.

Proces-Wilders moet over na wraking van rechtbank

AMSTERDAM - De rechtbank onder leiding van rechter Jan Moors in het proces tegen PVV-voorman Geert Wilders is gewraakt. Andere rechters zullen het proces waarschijnlijk over moeten doen.

Dit is een vrij uitzonderlijke gang van zaken, wrakingsverzoeken worden niet vaak ingewilligd.

De rechters hebben, naar oordeel van de wrakingskamer, de schijn van par-

tijdigheid gewekt door het verzoek van Moszkowicz de arabist Hans Jansen vrijdag nog te horen niet in te willigen. De rechtbank wilde daar pas over twee weken op terugkomen, maar dat is gezien de jurisprudentie ongebruikelijk. Zeker als de getuige gewoon in de zaal aanwezig is, de gezondheid van de getuige een verhoor toelaat, en het verder weinig tijdsverlies tot gevolg zou hebben.

Eerdere incidenten

Dit, in samenhang met de twee eerdere incidenten (de rechter zei het zich te kunnen voorstellen dat een vrouw Fitna niet wilde zien, en zei tegen Wilders dat het erop leek

dat hij zich weer aan de discussie onttrok toen hij zich op zijn zwijgrecht beriep), heeft de wrakingskamer doen besluiten het verzoek om andere rechters toe te kennen.

[...] ■

Bron: *de Volkskrant*, 22 oktober 2010

Hoor en wederhoor

Het beginsel van hoor en wederhoor (ook wel het gelijkheidsbeginsel genoemd) betekent dat beide partijen in de gelegenheid gesteld moeten worden om hun standpunten in een zaak naar voren te brengen (art. 19 Rv). Beide partijen moeten evenveel gelegenheid krijgen om hun vorderingen en verweren kenbaar te maken en over en weer op elkaar te reageren. Schending van het beginsel van hoor en wederhoor levert een essentieel vormverzuim op, aldus vaste rechtspraak van de Hoge Raad. Dit kan er bijvoorbeeld toe leiden dat een partij die in beginsel geen hoger beroep kan instellen omdat de vordering in eerste aanleg minder dan €1.750 bedroeg (zie art. 332 lid 1 Rv) wegens schending van het beginsel van hoor en wederhoor toch in hoger beroep kan gaan.

Behandeling en beslissing binnen redelijke termijn

De behandeling van en beslissing over de zaak dient binnen een redelijke termijn te geschieden. De rechter en partijen waken tegen onredelijke vertraging van de procedure: art. 20 lid 1 en 2 Rv. In de landelijke procesreglementen wordt concrete invulling gegeven aan art. 20 Rv. Zo gelden er vastgestelde termijnen voor het indienen van processtukken. Bij de rechtbank sector civiel bedraagt deze termijn zes weken, bij de sector kanton vier weken. Op deze termijnen en de procesreglementen wordt in de volgende hoofdstukken nog teruggekomen; zie ook alvast het volgende fragment uit het landelijke procesreglement voor civiele dagvaardingszaken bij de rechtbanken.

Termijnen en procesreglementen**2.7 Termijnen voor conclusies en akten**

Voor een conclusie of een akte geldt tot aan het wijzen van een inhoudelijk tussenvonnis een termijn van zes weken en daarna een termijn van vier weken. Voor een conclusie in een incident en voor een eenvoudige akte geldt een termijn van twee weken.

2.8 Uitstel

Uitstel wordt niet verleend, behoudens in de volgende gevallen:

- a. op eenstemmig verzoek van partijen, tenzij uitstel zou leiden tot onredelijke vertraging van het geding;
- b. op verzoek van een of meer partijen op grond van klemmende redenen;
- c. op verzoek van een of meer partijen in geval van overmacht.

Een eerste eenstemmig verzoek van partijen als bedoeld onder a. wordt ingewilligd. Een tweede en volgend eenstemmig verzoek wordt schriftelijk toegelicht,

waarbij partijen tevens motiveren waarom verwijzing naar de parkeerrol niet in aanmerking komt.
Uitstel wordt verleend met inachtneming van ten hoogste de termijnen als bedoeld in artikel 2.7'

Bron: Landelijk procesreglement voor civiele dagvaardingszaken bij de rechtbanken

Openbaarheid van zitting en uitspraak

Openbaarheid
van de
terechtzitting

Het openbaarheidbeginsel heeft betrekking op de openbaarheid van de terechtzitting en de openbaarheid van de uitspraak. De terechtzitting dient in beginsel in het openbaar te geschieden: art. 27 lid 1 Rv. Een uitzondering hierop kan echter worden gemaakt wanneer de goede zeden, de openbare orde, de nationale veiligheid in een democratische samenleving, de belangen van minderjarigen of de bescherming van het privéleven van procespartijen besloten behandeling noodzakelijk maken (art. 27 lid 1 sub a-d Rv).

Openbaarheid
van de
uitspraak

Ook de uitspraak moet in het openbaar plaatsvinden, aldus art. 28 lid 1 Rv. Op deze regel kan, anders dan bij de terechtzitting, geen uitzondering worden gemaakt. Overigens moet 'de uitspraak' niet letterlijk worden genomen. Het doen van een uitspraak betekent dat de rechter zijn schriftelijke beslissing geeft en dat deze voor de betrokken partijen bij de griffie verkrijgbaar (en daarmee: openbaar) is.

Motiveringsbeginsel

Behalve dat de uitspraak openbaar moet zijn (zie hiervoor), dient de rechter zijn uitspraak te motiveren: 'met redenen omkleed' te geven. De uitspraak moet de grondslagen voor de uitspraak en de argumenten die de rechter aan zijn beslissing ten grondslag heeft gelegd, inhouden. De plicht om de uitspraak te motiveren is vastgelegd in art. 30 Rv, art. 121 Gw en art. 5 lid 1 Wet RO.

Geen rechtsweigeren en volledige beslissing

De rechter moet altijd een beslissing geven over het geschil dat aan hem is voorgelegd. Hij mag niet weigeren om een uitspraak te doen: art. 26 Rv en art. 13 Wet Algemene Bepalingen. Bovendien moet de eindbeslissing van de rechter volledig zijn: de eindbeslissing moet alle geschilpunten betreffen (art. 23 Rv). Deze uitgangspunten houden verband met het recht op rechtspraak: elke procespartij heeft het recht om zijn zaak volledig aan een overheidsrechter voor te leggen en (als gevolg) een uitspraak te verkrijgen.

Beginsel van partijautonomie

Het beginsel van partijautonomie (art. 24 Rv) wil zeggen dat de grondslag voor de beslissing van de rechter wordt gevormd door de stellingen van de procespartijen. Anders gezegd: partijen bepalen de omvang van de gerechtelijke procedure. De burgerlijke rechter is lijdelijk: hij oordeelt slechts over vorderingen, verweren, stellingen en argumenten die partijen aan hem voorleggen. De rechter kan om die reden ook niet méér of iets anders toewijzen dan hetgeen eiser heeft gevorderd. Omdat het beginsel van partijautonomie met de lijdelijkheid van de rechter verband houdt, wordt het ook wel het lijdelijkheidsbeginsel genoemd.

Lijdelijkheids-
beginsel

Voorbeeld 1.11

Lucas dagvaardt FuturePhones en vordert in de dagvaarding het herstel van zijn smartphone. De rechter zal en mag zich in de procedure alleen richten op deze eis van Lucas: de vordering tot herstel van de smartphone. Als de rechter tot het oordeel komt dat herstel juridisch onmogelijk is, zal de rechter de vordering van Lucas moeten afwijzen. De rechter mag niet uit eigen beweging de eis van Lucas wijzigen en ontbinding van de overeenkomst uitspreken. Als Lucas geen ontbinding vordert, mag de rechter het niet toewijzen. De rechter is lijdelijk en gebonden aan hetgeen partijen aan hem ter beoordeling voorleggen.

Ambtshalve aanvulling van rechtsgronden

Van het lijdelijkheidsbeginsel moet worden onderscheiden de verplichting van de rechter om (indien nodig) de rechtsgronden aan te vullen: art. 25 Rv. Indien een procespartij zijn vordering of verweer baseert op een onjuiste rechtsgrondslag, moet de rechter de procespartij te hulp schieten door de juiste rechtsgrond aan te vullen. Voorwaarde is wel dat de procespartij voldoende feiten en omstandigheden aanvoert om de juiste rechtsgrond te kunnen onderbouwen: op grond van art. 24 Rv mag de rechter immers geen feiten aanvullen.

Samenvatting

Het burgerlijk procesrecht is een onderdeel van het privaatrecht. Het betreft de handhaving van materiële burgerlijke rechten en plichten: de wijze waarop een civiele procedure moet worden gevoerd en welke regels daarvoor gelden. Het burgerlijk procesrecht heeft verschillende functies, zoals het handhaven en beïnvloeden van materiële rechten en plichten, het voorkomen van een gerechtelijke procedure en het beschermen tegen eigenrichting.

Als bronnen van burgerlijk procesrecht gelden allereerst diverse nationale wetten. Het Wetboek van burgerlijke rechtsvordering (Rv) en de Wet op de rechterlijke organisatie (Wet RO) zijn de belangrijkste wetten. Daarnaast gelden als rechtsbronnen verschillende internationale verdragen en internationale regelgeving, zoals de EEX-verordening, het Bewijsverdrag, de EG-bewijsverordening, het Haags Betekeningsverdrag, de EG-Betekeningsverordening en het EVRM. Een derde rechtsbron van burgerlijk procesrecht wordt gevormd door jurisprudentie. In de diverse rechtsbronnen wordt een aantal algemene uitgangspunten voor het burgerlijk procesrecht gegeven. Het betreft onder andere het recht op rechtspraak en rechtsbijstand, het uitgangspunt van een onafhankelijke en onpartijdige rechter, het beginsel van hoor en wederhoor, een behandeling en beslissing binnen een redelijke termijn, de openbaarheid van zitting en uitspraak, het motiveringsbeginsel, het verbod van rechtsweigering voor de rechter en diens verplichting tot het geven van een volledige beslissing, het beginsel van partijautonomie, evenals het beginsel van ambtshalve aanvulling van rechtsgronden. De uitgangspunten vormen enerzijds een leidraad voor de rechter bij de procesvoering, anderzijds een waarborg voor partijen voor een deugdelijke procedure.

Studie-eindvragen

- 1.1** Geef bij elke casus aan of het om materieel of formeel burgerlijk recht gaat.
- a** Mevrouw Nelissen koopt bij garage Rijdend Geluk een nieuwe auto. Partijen spreken af dat de auto een maand na aankoop zal worden geleverd en dat mevrouw Nelissen de auto bij levering moet betalen.
 - b** Mevrouw Nelissen botst bij het ophalen van haar auto tegen een op het terrein van de garage geparkeerde auto. Zowel haar eigen auto als de geparkeerde auto raken beschadigd.
 - c** Mevrouw Nelissen ontvangt een dagvaarding waarin een schadevergoeding van €5.000 van haar wordt geëist door de heer Van den Bueren, de eigenaar van de beschadigde auto.
 - d** Mevrouw Nelissen wordt door de advocaat van de heer Van den Bueren tijdens een getuigenverhoor ondervraagd over de toedracht van de schade.
 - e** Mevrouw Nelissen betaalt de schadevergoeding van €5.000 aan de heer Van den Bueren.
- 1.2** Geef bij elke casus aan welke functie het burgerlijk procesrecht vervult.
- a** Dommelen bv ontvangt namens Multigebak bv, na diverse sommaties wegens achterstallige betalingen, een dagvaarding waarin door Multigebak bv betaling van de openstaande rekeningen à €1.000 wordt geëist.
 - b** De heer en mevrouw Lopen gebruiken sinds 25 jaar de opgang naast het huis van de heer Greque om hun achtertuin te bereiken. De heer Greque verkoopt zijn huis aan de heer en mevrouw Kimmen, die bezwaar maken tegen het gebruik van de opgang door de heer en mevrouw Lopen. De heer en mevrouw Lopen claimen het recht van overpad te hebben verworven. De heer en mevrouw Kimmen stellen echter dat dit nooit is vastgelegd en dat dit recht dan ook niet bestaat. De heer en mevrouw Lopen besluiten zich tot de rechter te wenden.
 - c** Na een emotionele breuk met haar vriend is Sanne Veursen weer vrijgezel. Na verloop van tijd ontmoet zij Denis van Beek en na enige tijd gaan zij samenwonen. De ex-vriend van Sanne komt hier achter en is woest. Hij begint Sanne en Denis te stalken. Enige tijd later vinden er vernielingen plaats aan het huis waar Sanne en Denis wonen en wordt de auto van Sanne beschadigd. Sanne en Denis vermoeden dat de vernielingen het werk zijn van Sanne's ex en Denis wil hem persoonlijk gaan aanpakken. Sanne besluit zich tot de rechter te wenden.
- 1.3** In een procedure tussen Zakeninformatie.nl bv en Zakeninfo bv (inzake een conflict over de handelsnaam) stelt Zakeninformatie.nl bv correspondentie aan de orde waaruit blijkt dat Zakeninfo bv in eerste instantie niet geprotesteerd heeft tegen het gebruik van de naam Zakeninformatie.nl bv. Zakeninformatie.nl bv stelt dat het vreemd is dat Zakeninfo bv pas is gaan protesteren tegen het gebruik van de naam Zakeninformatie.nl toen Zakeninformatie.nl bv landelijke naamsbekendheid kreeg. De rechter besluit zonder nadere motivering om de correspondentie niet toe te laten tot het proces. Welke uitgangspunten worden hier geschonden en op grond waarvan?

- 1.4** De heer Janssen en de heer Bosch zijn in een gerechtelijke procedure verwickeld, omdat de heer Janssen bij de verkoop van een pand aan de heer Bosch niet gemeld zou hebben dat er een daklekkage was. De heer Bosch stelt dat er sprake is van een verborgen gebrek en vordert ontbinding van de koopovereenkomst. In zijn uitspraak oordeelt de rechter dat de koopovereenkomst vernietigd moet worden, omdat er sprake is van bedrog (een wilsgebrek: art. 3:44 BW). Welk uitgangspunt is hier in het geding en waarom?
- 1.5** Tjeerd Roezen is een procedure gestart tegen zijn ex-vrouw, Rosa van Dam. In de procedure verzoekt Tjeerd om een omgangsregeling met zijn kinderen. In de echtscheidingsprocedure heeft de rechter Tjeerd de omgang met zijn kinderen ontzegd vanwege het feit dat Tjeerd zich in het verleden schuldig heeft gemaakt aan onzedelijke gedragingen ten opzichte van zijn kinderen. Bij de mondelinge behandeling van de zaak willen Tjeerds vrienden hem ondersteunen, maar hun wordt de toegang tot de zittingszaal ontzegd. Vervolgens opent de rechter de mondelinge behandeling met de woorden: 'Zo meneer Roezen, u meent uw pedofiele driften inmiddels in bedwang te kunnen houden?' Tjeerd is woest over de gang van zaken.
- a** Is het openbaarheidsbeginsel geschonden nu Tjeerds vrienden de toegang tot de zittingszaal is geweigerd?
- b** Hoe kan Tjeerd (proberen te) voorkomen dat de rechter de zaak verder behandelt?